

2006-06-12

PERSCOMMUNIQUÉ

Arbeidsduur en arbeidsvormen in België

(Artikel gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift van het 2de kwartaal 2006)

In dit artikel wordt de ontwikkeling van de arbeidsduur en van alternatieve arbeidsvormen tijdens de laatste twee decennia besproken. Hierbij worden de in België genoteerde tendensen in een internationaal perspectief geplaatst. Er wordt tevens nagegaan of de Belgische reglementering terzake strikter is dan in de andere landen van de EU-15.

De gebruikelijke arbeidsduur van de Belgische werkende bevolking bedroeg in 2004 gemiddeld 37 uur per week; in 1983 beliep hij nog iets meer dan 40 uur. De gemiddelde arbeidsduur ligt beduidend hoger voor zelfstandigen dan voor loontrekkenden. Indien enkel deze laatste groep wordt beschouwd, waarvoor de arbeidsduur een belangrijke rol speelt in het debat over het concurrentievermogen, presteerden de Belgische loontrekkenden gemiddeld zowat 35 uur per week. Hiermee ligt de Belgische arbeidsduur iets lager dan het EU-15-gemiddelde. Er worden grote verschillen waargenomen binnen de EU-15. Vrij algemeen wordt vastgesteld dat de arbeidsduur beduidend hoger ligt voor mannen en in de industrie, wat betekent dat de voor de verschillende landen vastgestelde gemiddelde arbeidsduur beïnvloed wordt door de tewerkstellingsstructuur. Indien daarvoor gecorrigeerd wordt, vallen de verschillen heel wat beperkter uit, en ligt de arbeidstijd in België ongeveer even hoog als gemiddeld in de EU-15.

De in de loop van de tijd opgetekende afname van de gemiddelde arbeidsduur en stijging van de spreiding ervan zijn niet los te zien van het toenemend gebruik van deeltijdwerk en andere alternatieve arbeidsvormen zoals tijdelijke arbeid, werk tijdens atypische uren, overuren, variabele werktijden en thuiswerk. Het prototype van de voltijdse werknemer, die met een contract van onbepaalde duur werkt van maandag tot vrijdag en van 9 tot 5, werd en wordt hierdoor steeds minder overheersend.

Het toenemende gebruik van alternatieve arbeidsvormen beantwoordt in veel gevallen aan een reële wens van de betrokkenen. Zo willen veel vrouwen arbeid en gezin beter met elkaar verzoenen, wat hen doet kiezen voor deeltijdwerk of loopbaanonderbreking. Ook willen oudere werkenden de arbeidsprestaties naar het einde van de loopbaan terugschroeven. Tijdelijke contracten vormen een nuttige werkervaring voor jongeren en bieden hen, net als deeltijdwerk, de mogelijkheid om studeren te combineren met een baan. Daar deze arbeidsvormen vaker voorkomen bij kansengroepen als vrouwen, ouderen, jongeren en laaggeschoolden bestaat evenwel het risico van een segmentering van de arbeidsmarkt.

Wat de vraagzijde van de arbeidsmarkt betreft, beschikken de werkgevers dankzij de alternatieve arbeidsvormen over een aantal instrumenten die een soepel productieproces ten goede komen. Zo worden tijdelijke contracten (met inbegrip van uitzendarbeid) en overuren gebruikt als een buffer om vraagschommelingen op te vangen. Wat het werk tijdens atypische uren betreft, wordt in België een toename vastgesteld bij de vormen die courant voorkomen in de dienstensector (avond- en weekendwerk). Nachtwerk stabiliseert, terwijl ploegenarbeid een terugval liet noteren. Deze laatste ontwikkeling hangt samen met de structurele terugval van de werkgelegenheid in de industrie.

De Belgische arbeidsreglementering is strikter dan gemiddeld in de EU-15 wat betreft de maximaal toegelaten arbeidsduur en het nachtwerk. In vergelijking met de andere OESO-landen is ze strenger inzake het soort werk waarvoor uitzendarbeid is toegestaan en inzake de gecumuleerde maximale duur van opeenvolgende tijdelijke contracten. Indien flexibiliteit uitgedrukt wordt in termen van meer/minder frequent voorkomen van alternatieve arbeidsvormen, dan wordt in België meer flexibiliteit waargenomen dan gemiddeld in de EU-15 voor deeltijdwerk, niet-betaalde overuren en thuiswerk. Alle andere flexibele arbeidsvormen (vooral ploegenarbeid, variabele werktijden, tijdelijke arbeidsvormen en zaterdagwerk) doen zich minder frequent voor.